

Barn og seksualitet i den sosiale verden

Torgeir M. Hillestad

professor i psykologi, Universitetet i Stavanger

For tid tilbake stod advokat Tor Erling Staff fram i boks form med normative refleksjoner over sine seksuelle opplevelser som 12 år gammelt barn med voksne personer, møter han opplevde som positive og verdifulle. Generelt mener Staff at slike forbindelser verken er skadelige eller for overgrep å regne, selv om samfunnet og loven i dag hevder dette. Han mener at mindreårige og mange andre som etter vanlig rettspraksis og klinisk erfaring defineres som ofre, slett ikke er det. Det er snarere snakk om en slags «offerindustri» – hvis en kan bruke et slikt uttrykk – bestående av behandlere, samfunnsvitere, bistandsadvokater og feminister som holder liv i myten om at for eksempel mindreårige som har seksuelle forbindelser med voksne, er ofre. Staff mener vi ikke trenger noen lovparagraf om seksuell lavalder. Han legger vekt på at det i hovedsak er samfunnet, med sin hykleriske moral og definisjon av hva som er galt og hvem som er offer, som skaper offeret. Med dette påfører samfunnet den enkelte en skamfølelse som er den egentlige årsaken til eventuelle skader.

Staffs syn ligger tett opp til en såkalt konstruktivistisk tankegang som vil hevde at samfunnet med sitt retts- og behandlingsapparat definerer visse handlinger som avvikende, patologiske og syke, men at dette bare er et utslag av et undertrykkende maktapparat og konstruerte normoppfatninger som opphøyes til objektiv sannhet. Avkler en og fjerner disse undertrykkende samfunnsnormene, forsvinner fenomenet som noe patologisk og framstår som naturlig.

Hvis dette resonnementet skal ha noe for seg, må det i Staffs tilfelle, som omhandler overskridelse av seksuelle grenser, innebære at seksualiteten i seg selv innehar en status som gjør at den kan framstå i sin autentiske og autonome form og operere uavhengig av andre biologiske, psykiske og sosiale mekanismer knyttet til mennesket. Det må finnes en egentlig og primær, fri seksualitet, hinsides samfunnets mange normer, fordommer, undertrykkelser og offertildelninger, som kan hentes fram i mennesket og komme til utfoldelse uten å utsettes for det etablerte samfunnets press, som nødvendigvis forvrenger og perverterer den, nettopp ved å skambelegge sider ved den. Dette synspunktet ligner den freudo-marxistiske teorien, representert særlig av Reich og Marcuse, som opererte med en motsetning mellom natur og kultur, særlig i spørsmålet om fri seksualitet, riktignok knyttet til det de definerte som det kapitalistiske arbeidets undertrykking av seksualiteten.

Det er imidlertid ikke mulig å operere med et slikt autonomt seksualitetsbegrep som det Staffs kontroversielle meninger forutsetter. Tvert om må seksualiteten underlegges andre mekanismer i mennesket – både for at seksualiteten skal kunne bestå og utvikles, og for at mennesket skal kunne sosialiseres inn i samfunnet. De grunnleggende instanser i mennesket som sikrer utvikling og overlevelse, er adaptive mekanismer som er primært nedlagt i oss fra fødselen av, så å si som selvoppholdelsesdrifter. En instans som seksualdriften er sekundær i forhold til de adaptive mekanismene og må utvikle seg som et sekundært produkt av disse. Seksualiteten blir dermed et sosialt produkt, et resultat av de adaptive mekanismenes bestrebelse på å tilpasse og sosialisere individet til sin omverden.

Seksualiteten vil trenge ytre objekter og pirringskilder. Vi ser dette godt i den voksne utviklede seksualiteten med sine spesifikke seksualobjekter og seksualsymboler, som nettopp er et produkt av individets utvikling som samfunnsindivid. Det faktum at individet gjennom utvikling og oppdragelse er tvunget til å tilpasse seg, utgjør dets grunnleggende overlevelsesmekanisme. Hvis ikke seksualiteten, så vel som andre sider ved mennesket, kan undergå en grunnleggende tilpasningsprosess, kan ikke

individet overleve. Hos såkalte «ulvebarn» som påstås å ha overlevd i naturen, vil vi ikke finne noen seksuell utvikling i vår forstand, fordi disse barna ikke har gjennomløpt noen naturlig sosialisering.

Det lar seg ikke gjøre å finne tilbake til en opprinnelig «ekte» seksualitet hinsides en bestemt sosial ordnings tabubelagte og skamfremkallende undertrykking. Tvert om er skamfølelsen en forutsetning for seksualiteten, fordi denne igjen er forutsatt i sosialiseringen. En overtredelse av dette overfor et individ, gjennom seksuelle fremstøt som i utgangspunktet er fremmed for dette individet, og således forsøker å sette seksualiteten inn i en «fri og selvstendig form», hinsides «samfunnsmessig undertrykking», vil dermed kunne innebære et traume for et barn, og en krenkelse av individet egentlig som samfunnsgjort – og reelt – individ. Sosialiseringen og de naturlige adaptive mønstrene hos barn er ikke utviklingsmessig knyttet til voksne og voksen seksualitet som naturlig uttrykksform.

Ut fra dette sier det seg selv at Staffs seksuelle opplevelser ikke kan gjøres til noen norm for seksuell praksis overfor barn generelt, noe imidlertid Staff selv ser ut til å hevde.